

บทนำ

มนุษย์ในทุกสังคมย่อมมีประวัติศาสตร์ของตนเอง และแสดงให้เห็นแล้วว่า ไດตระหนักถึงความสำคัญของประวัติศาสตร์ โดยการบันทึกประวัติศาสตร์ของตนลงไว้ด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น การบอกเล่าด้วยปากสืบทอดกันต่อ ๆ มา ด้วยวิธีการลงไว้บนวัสดุที่คงทน เช่น แผ่นหิน แผ่นโลหะ แผ่นอิฐ เป็นต้น และแม้ด้วยการบันทึกลงไว้เป็นลายลักษณ์อักษรบนวัสดุตามสมัยนิยมในรูปแบบและวิธีการที่แตกต่างกัน บันทึกเหล่านี้ได้แสดงเรื่องราวและความเปลี่ยนแปลงในสังคมของตนไว้ในรูปต่าง ๆ กันตามทฤษฎีทัศนคติและวิธีการของนักประวัติศาสตร์ผู้ซึ่งทำหน้าที่เป็นตัวแทนของสังคมแต่ละสมัย

สำหรับชาติไทยนั้น เราพบหลักฐานที่เป็นงานบันทึกเรื่องราวต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นแล้วในอดีตจำนวนหนึ่ง งานบันทึกเหล่านี้แสดงว่าชนชาติที่เรียกว่าคนไทยในปัจจุบันตระหนักถึงคุณค่าและความสำคัญของประวัติดั้งเดิมมานานนับหลายร้อยปีแล้ว แม้วางานบันทึกเหล่านั้นจะมีลักษณะซึ่งแตกต่างกันไปตามสภาวะแวดล้อมของสังคมและกาลเวลา ทั้งยังขาดคุณลักษณะของงานเขียนประวัติศาสตร์ที่ดีตามมาตรฐานปัจจุบัน แต่เราไม่อาจปฏิเสธได้ว่างานบันทึกเหล่านั้นเป็นงานเขียนทางประวัติศาสตร์ซึ่งเกิดขึ้นจากสำนักของคนในยุคสมัยหนึ่ง ในอันที่จะพยายามอธิบายและหาคำตอบให้กับชีวิตของเขาตามแนวทางของเขาเอง แม้คำว่า "ประวัติศาสตร์" จะเป็นคำที่เกิดขึ้นใหม่เมื่อไม่นานมานี้ จากคำภาษาสันสกฤต ประวัติดิ + ศาสตร์⁽¹⁾ แปลว่า วิชาที่ว่าด้วยเหตุการณ์ที่เป็นมาในอดีต หรือ เรื่องราวในอดีตที่จดบันทึกไว้เป็น

(1) สุกิจ นิมมานเหมินทร์, "การใช้และความสามารถที่จะใช้ประวัติศาสตร์ในประเทศไทย," ใน ชาญวิทย์ เกษตรศิริ และสุชาติ สวัสดิ์ศรี, ปรัชญาประวัติศาสตร์ พิมพ์ครั้งที่ 2 (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ประพันธ์สาส์น, 2519), หน้า 209.

หลักฐาน (1) "แต่ก่อนหน้าชนชาติไทยก็ได้เคยรู้จักและสัมผัสกับ "ประวัติศาสตร์" มาบ้างแล้วในรูปแบบของจารึก ตำราน และพงศาวดาร คำต่าง ๆ เหล่านี้อธิบายความเข้าใจเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ของคนในยุคสมัยที่มีการผลิตงานเขียนเหล่านั้นอย่างกว้าง ๆ การศึกษางานเขียนทางประวัติศาสตร์ไทยซึ่งเขียนขึ้นโดยคนเชื้อชาติไทย ในฐานะเป็นตัวแทนของสังคมแต่ละยุค จึงมีความหมายที่จะพยายามเข้าใจแนวคิดและสภาพแวดล้อมทางวัฒนธรรมของคนแต่ละสมัยที่ได้ผลิตผลงานนั้น ๆ ขึ้นมา ซึ่งหมายถึงเรากำลังพยายามศึกษาเกี่ยวกับความคิดของนักประวัติศาสตร์ เกี่ยวกับอดีตนั้น ๆ ด้วย เพราะจุดมุ่งหมายที่แท้จริงของการศึกษาประวัติศาสตร์คือ "ความพยายามที่จะทำความเข้าใจกับปรากฏการณ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับชีวิตมนุษย์ทุกด้าน" (2)

ปัญหาประการหนึ่งในการศึกษาประวัติศาสตร์คือ ประวัติศาสตร์ใกล้เคียงกับความเป็นจริงแค่ไหนในเมื่อข้อเท็จจริงที่ตกมาถึงเรานั้นไม่อาจคงตัวให้บริสุทธิ์อยู่ได้ สิ่งแรกที่เราพบจากการอ่านผลงานทางประวัติศาสตร์จึงไม่ใช่ข้อเท็จจริงที่ประกอบกันเป็นประวัติศาสตร์ล้วน ๆ หากแต่อาจเป็นสิ่งที่นักประวัติศาสตร์ได้เรียบเรียงขึ้นมากกว่า ผลงานทางประวัติศาสตร์หรือบันทึกต่าง ๆ ที่เราอ่านจึงอาจไม่ใช่ข้อเท็จจริงโดยเนื้อแท้ เพราะได้กลายรูปมาเป็นการคัดเลือก ตัดทอน หรือรวบรวมเรื่องเพื่อทำความเข้าใจก่อนที่จะเขียนขึ้นมานั่นเอง (3)

(1) มานิต มานิตเจริญ, พจนานุกรมไทย, พิมพ์ครั้งที่ 6. (กรุงเทพฯ: บำรุงสาส์น, 2520), หน้า 562.

(2) ชาญวิทย์ เกษตรศิริ และสุชาติ สวัสดิ์ศรี, ปรัชญาประวัติศาสตร์ บทกล่าวนำ หน้า 13.

(3) เรื่องเดียวกัน, หน้า 15.

เราต้องไม่ลืมว่านักประวัติศาสตร์ผู้บันทึกผลงานทางประวัติศาสตร์แต่ละชิ้นนั้นก็เป็นผู้มนุษย์ในสังคมซึ่งมีความผูกพันเกี่ยวข้องกับสังคมในช่วงสมัยของเขาไม่มากนักน้อย ผลงานทางประวัติศาสตร์ของเขาจึงอาจเกิดขึ้นจากการวางรูปและกำหนดกรอบเขตโดยปัจจัยต่าง ๆ ในสังคมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ การจะเข้าใจและมองเห็นคุณค่าของงานเขียนทางประวัติศาสตร์จึงต้องกระทำไปพร้อม ๆ กับการศึกษา ความคิดของนักประวัติศาสตร์เกี่ยวกับอดีตนั้น ๆ และสภาวะแวดล้อมของเขามนุษยฐานของกาลเวลาด้วย จึงจะสามารถสร้างรูปรอยของประวัติศาสตร์แต่ละสมัยให้เด่นชัดมากขึ้น การศึกษาวิวัฒนาการงานเขียนทางประวัติศาสตร์ไทยจึงจำเป็นต้องการศึกษาประวัติศาสตร์ไทย มิใช่เพียงแต่ช่วยให้สามารถเข้าใจและใช้งานเขียนเหล่านั้นในฐานะเอกสารทางประวัติศาสตร์ได้อย่างมีประสิทธิภาพ หากยังช่วยให้สามารถมองเห็นภาพในอดีตของแต่ละสมัยชัดเจนขึ้นด้วย เพราะงานเขียนทางประวัติศาสตร์คือประวัติศาสตร์ในตัวของมันเองอยู่แล้ว

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

1. เพื่อศึกษาแนวทางการเขียนประวัติศาสตร์ไทยในรายละเอียด โดยมุ่งแสดงให้เห็นความต่อเนื่องและวิวัฒนาการดังกล่าวตั้งแต่สมัยโบราณจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น อันเป็นช่วงสุดท้ายของการเขียนประวัติศาสตร์ไทยแบบเก่า ก่อนที่หลักการเขียนประวัติศาสตร์แบบตะวันตกจะเข้ามามีอิทธิพลต่อการเขียนประวัติศาสตร์ไทย
2. ต้องการศึกษเกี่ยวกับปัจจัยที่มีอิทธิพลต่องานเขียนทางประวัติศาสตร์ไทย เพื่อจะสามารถเข้าใจและประเมินคุณค่าของงานเขียนเหล่านั้นในฐานะเอกสารทางประวัติศาสตร์ได้ถูกต้องยิ่งขึ้น
3. เพื่อศึกษาถึงค่านิยมและสำนักทางประวัติศาสตร์ของนักประวัติศาสตร์ไทยแต่ละสมัย โดยศึกษาจากงานเขียนและภูมิหลังในสมัยนั้น ๆ

ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่องวิวัฒนาการของงานเขียนประวัติศาสตร์ไทยนี้จะเน้นศึกษาถึงวิวัฒนาการของงานเขียนประวัติศาสตร์ไทยประเภทต่าง ๆ ตั้งแต่สมัยโบราณจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น การเลือกใช้คำว่า "สมัยโบราณ" ในที่นี้ เพราะต้องการหลีกเลี่ยงการเจาะจงสมัยใดสมัยหนึ่งของประวัติศาสตร์ไทยในช่วงเวลาใกล้เคียงอาณาจักรสุโขทัยซึ่งจัดเป็นอาณาจักรแรกของไทยตามหลักฐานทางประวัติศาสตร์ ควบเรายังไม่อาจหาข้อยุติให้การอธิบายกำเนิดของคนไทยได้ ทั้งการแบ่งยุคสมัยของประวัติศาสตร์ไทยยังไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอที่จะครอบคลุมเผ่าไทยทุกเผ่าที่รวมเป็นชนชาติไทยในปัจจุบันได้ เพราะการแบ่งยุคสมัยของประวัติศาสตร์ไทยเน้นความสำคัญของอาณาจักรต่าง ๆ มาก จึงมีการแบ่งประวัติศาสตร์ไทยเป็นสมัยสุโขทัย สมัยอยุธยา สมัยรัตนโกสินทร์ การแบ่งระยะเวลาเช่นนี้มีผลให้เผ่าไทยบางเผ่าเช่น ลานนา เชียงใหม่ นครศรีธรรมราช ถูกแยกออกจากประวัติศาสตร์ไทย ผู้เขียนจึงต้องเลือกใช้คำว่า "สมัยโบราณ" เพื่อให้หมายรวมถึงยุคแรกๆของอาณาจักรไทยในแหลมทองทั้งหมด แต่มิได้มีขอบเขตย้อนหลังไกลไปถึงกอนตั้งอาณาจักรเหล่านี้แต่อย่างใด งานวิจัยจะเน้นลักษณะที่คล้ายคลึงและแตกต่างของการเขียนประวัติศาสตร์ไทยแต่ละประเภทในช่วงเวลาดังกล่าว โดยเฉพาะแนวทางต่อเนื่องซึ่งจะเป็นทางนำไปสู่ความเข้าใจวิธีการเขียนประวัติศาสตร์ของนักประวัติศาสตร์แต่ละสมัย ตลอดจนอิทธิพลของสิ่งแวดล้อมที่มีต่องานเขียนนั้น ๆ

ขั้นตอนและวิธีดำเนินการวิจัย

การค้นคว้าและวิจัยวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ จะยึดถือเอารูปแบบการวิเคราะห์วิจัยของประวัติศาสตร์ (Historical Approach) เป็นหลัก และเสนอขอเขียนในรูปแบบของการพรรณนาวิเคราะห์ (Analysis Description) ข้อมูลที่จะใช้ศึกษาค้นคว้า จะใช้ข้อมูลที่เป็นหลักฐานชั้นหนึ่ง (Primary Sources) และข้อมูลที่เป็นหลักฐานชั้นสอง (Secondary Sources) ประกอบกัน ดังนี้

1. เอกสารที่เป็นหลักฐานชั้นหนึ่ง (Primary Sources) จะศึกษาเฉพาะเอกสารที่ได้อิมพ์แล้ว (Printed Primary Sources) เช่น ประชุมพงศาวดารภาคต่าง ๆ ตำนาน วรรณคดีรวมสมัย จารึก และจดหมายเหตุต่าง ๆ ฯลฯ

2. เอกสารที่เป็นหลักฐานชั้นสอง (Secondary Sources) ได้แก่ ก) หนังสือต่าง ๆ เช่น ปรัชญาประวัติศาสตร์, ศึกษา - ประวัติศาสตร์อย่างไร และทำไม What is History ? Varieties of History ฯลฯ

ข) วารสารต่าง ๆ เช่น วารสารสยามสมาคม วารสาร - ธรรมศาสตร์ วารสารศิลปากร วารสารสังคมศาสตร์ ฯลฯ

ค) เอกสารประกอบการสัมมนาและปาฐกถา เช่น เอกสารประกอบการสัมมนา เรื่องประวัติศาสตร์นิพนธ์ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ (ประสานมิตร) เอกสารประกอบการสัมมนานักประวัติศาสตร์แห่งเอเชียครั้งที่ 7 ฯลฯ

ความสำคัญหรือประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัยนี้

1. สามารถเข้าใจแนวทางของการเขียนประวัติศาสตร์ไทย และวิวัฒนาการตั้งแต่สมัยโบราณจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นได้อย่างต่อเนื่อง
2. สามารถเข้าใจถึงอิทธิพลของปัจจัยต่าง ๆ ที่มีต่องานเขียนทางประวัติศาสตร์แต่ละยุคสมัย ซึ่งจะมีผลโดยตรงต่อการประเมินคุณค่าของงานเขียนเหล่านั้น ในฐานะเอกสารทางประวัติศาสตร์
3. ทำให้เกิดการรวบรวมการบันทึกประวัติศาสตร์ไทยในช่วงระยะเวลาดังกล่าวเป็นขั้นตอนอย่างเป็นระบบ
4. เพื่อเป็นพื้นฐานในการแบ่งช่วง - ยุคของประวัติศาสตร์ไทยใหม่ให้เหมาะสมรัดกุมขึ้น อันจะเป็นประโยชน์ในการศึกษาค้นคว้าต่อไป
5. เพื่อเป็นพื้นฐานความเข้าใจแนวทางการเขียนประวัติศาสตร์ไทยในปัจจุบัน